

Академик проф. др Миодраг Симовић

Уставни суд Босне и Херцеговине,
Правни факултет Универзитета у Бањој Луци,
Академија наука и умјетности Босне и Херцеговине

Доц. др Ванда Божић

Правни факултет Универзитета Привредна академија у Новом Саду

ТРГОВИНА ЉУДИМА СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА ЖРТВЕ – КОМПАРАТИВНИ ПРИКАЗ РЈЕШЕЊА КРИВИЧНОГ ЗАКОНОДАВСТВА И АНАЛИЗА СУДСКЕ ПРАКСЕ У СРБИЈИ И ХРВАТСКОЈ

Трговина људима један је од најокрутнијих злочина против човјечности и других добара заштићених међународним правом и један од најсуровијих облика кршења основних људских права. Она је глобални проблем и феномен данашњег друштва и времена. Заједно са трговином наркотицима, оружјем и прањем новца, трговина људима је и једна од најпрофитабилнијих глобалних криминалних активности која посебно погађа жене и дјецу. Као међународни феномен, она не познаје границе, националност или религију. Modus operandi врбовања и искориштавања жртава трговине људима постали су све више перфиднији и бруталнији.

У раду је дат преглед међународног правног оквира за сузбијање трговине људима, те урађен компаративни приказ рјешења Србије и Хрватске у сузбијању трговине људима (са сличностима и дистинкцијом у погледу инкриминација и прописаних кривичноправних санкција), уз анализу судске праксе. Истражена су учињена кривична дјела трговине људима, облици и врста искориштавања, са посебним освртом на жртве ове трговине.

У закључним разматрањима наведена је оцјена стања de lege lata у Србији и Хрватској, те дати могући приједлози de lege ferenda у борби против трговине људима.

Миодраг Симовић, miodrag.simovic@ustavnisud.ba.

Ванда Божић, bozic.vanda@gmail.com.

Кључне ријечи: Трговина људима; Врсте експлоатације; Жртве; Људска права.

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Трговина људима, као један од најокрутнијих злочина против човјечности и других добара заштићених међународним правом, спада у најуносније и најпрофитабилније облике криминалне дјелатности данашњег времена, којима се тешко крше основна људска права. Иако се може одвијати и унутар једне државе, у већини случајева трговина људима распрострањена је у више држава, на државу поријекла, државу транзита и државу крајњег одредишта, тако да се и читав процес трговина људима одвија у неколико фаза. Прва фаза укључује врбовање жртава у држави поријекла, с тим да модуси врбовања постали све перфиднији, нарочито с развојем нових технологија. Друга фаза односи се на транспорт жртава, од државе поријекла преко транзитних земаља, све до одредишне државе. Када стигну у одредишне државе, жртве потпадају под различите облике и видове експлоатације, од најучесталијег сексуалног искориштавања које је карактеристично за жене, дјевојке и дјецу, преко радног искориштавања, присилног рада или служења, успоставе ропства или њему сличног односа, затим ради искориштавања за проституцију или друге облике полног искориштавања укључујући и порнографију или за склапање недозвољеног или присилног брака, кориштења у оружаним сукобима или ради чињења противправне радње, али и ради узимања дијелова тијела жртве.¹

С обзиром на то да се ова криминална активност одвија под огромним велом тајне, као и да тачан број жртава није могуће утврдити, можемо само констатовати да кривично дјело трговина људима има изузетно велику тамну бројку реалних жртава, док је број идентификованих жртава тек бројка *in concreto* појединих кривичних дела за која се сазнало.² Трговина људима и жртве овог тешког злочина против човјечности и других добара заштићених међународним правом тема су овог рада. У наставку су представљени међународни документи у борби против трговина људима и дат је преглед рјешења националног кривичног законодавства у Републици Србији и Републици Хрватској. У контексту изнијетог прегледа, указано је на дистинкцију у погледу инкриминација и законом предвиђених кривичноправних санкција. Потом је направљена анализа судске праксе у односу на кривична дјела трговина људима, те врсту експлоатације жртава у Србији и Хрватској.

¹ V. Božić, „Krivičnopravni problemi transplantacije dijelova ljudskog tijela suočeni s ilegalnim tržištem ljudskih organa“, *Hrestomatija hrvatskog medicinskog prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2016, 625–657.

² A. Lansink, *Human rights focus on trafficked women: An international law and feminist perspective*, *Agenda: Empowering women for gender equity*, Routledge, London 2006, 45–56.

2. МЕЂУНАРОДНИ ПРАВНИ ОКВИР ЗА СУЗБИЈАЊЕ ТРГОВИНА ЉУДИМА

У основни међународни правни оквир за сузбијање трговине људима можемо убројати:

1. Конвенцију УН против транснационалног организованог криминалитета с припадајућим протоколима – Протоколом за спречавање, сузбијање и кажњавање трговина људима, посебно жена и дјеце, те Протоколом против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом,³

2. Бриселску декларацију о спречавању и сузбијању трговина људима,⁴

3. Конвенцију Савјета Европе о сузбијању трговина људима,⁵ и

4. Директиву 2011/36/ЕУ Европског парламента и Савјета од 5. априла 2011. године о спречавању и борби против трговине људима и заштити њених жртава.⁶

Конвенција УН против транснационалног организованог криминалитета (Палермо конвенција) је усвојена у Палерму, од 12. до 15. децембра 2000. године.⁷ Република Србија ратификовала је ову конвенцију с допунским протоколима 22. јуна 2001. године,⁸ а Република Хрватска 24. јануара 2003. године.⁹

³ United Nations Convention Against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto, https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organised-crime/united_nations_convention_against_transnational_organized_crime_and_the_protocols_thereto.pdf, прегледано 1. јула 2020.

⁴ Brussels Declaration on preventing and combating trafficking in human beings, Council of the European Union, Brussels, 29 November 2002, <https://www.refworld.org/docid/4693ac222.html>, прегледано 1. јула 2020.

⁵ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, CETS No.197, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/197>, прегледано 1. јула 2020.

⁶ Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0036>, прегледано 1. јула 2020.

⁷ United Nations Convention against Transnational Organized Crime, United Nations, Treaty Series, vol. 2225.

⁸ Закон о потврђивању Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и допунских протокола, *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 6/01.

⁹ Закон о потврђивању Конвенције Уједињених народа против транснационалног организованог криминалитета, Протокола за спречавање, сузбијање и кажњавање трговина људима, посебно жена и дјеце, те Протокола против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом, којима се допуњује Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминалитета, *Народне новине Р. Хрватске, Међународни уговори*, бр. 14/02, 13/03 и 11/04.

Протокол I даје и међународну дефиницију трговине људима која укључује више облика експлоатације жртава. Тако, искориштавање жртава укључује, у најмању руку, искориштавање проституције других или друге облике сексуалног искориштавања, присилни рад или услуге, ропство или поступање слично ропству, потчињавање или одстрањивање органа.¹⁰ Овај протокол значајан је и по томе што осигурава помоћ и заштиту жртвама трговине људима, те међународну сарадњу држава потписница у сузбијању овог тешког злочина. Протокол II садржи и одредбу о некажњавању жртве, наводећи да мигранти неће бити подложни кривичном прогону због чињенице да су објект инкриминисаног кривичног дјела.¹¹

Бриселска декларација о спречавању и сузбијању трговина људима представља значајан међународни документ из два разлога. Први разлог томе је што ова декларација укључује све факторе који се могу појавити у процесу трговине људима, од државе поријекла жртве, државе транзита, па све до државе одредишта те, исто тако, инволвира сва лица која се могу појавити у процесу трговина људима – од врбовања жртава, њиховог транспорта од државе поријекла преко држава транзита до одредишне земље, па све до експлоатације жртава. Други разлог је што се Бриселска декларација сматра првим међународним документом који у потпуности регулише проблем трговине људима.¹²

Конвенција Савјета Европе о сузбијању трговина људима је усвојена 16. маја 2005. године у Варшави.¹³ Значајна је по томе што се примјењује на све облике трговина људима, те што трговину људима схвата као кривично дјело и најбескрупулозније кршење основних људских права.¹⁴

Република Хрватска донијела је Закон о потврђивању Конвенције Савјета Европе о сузбијању трговина људима 27. јуна 2007. године,¹⁵ а Република Србија двије године касније (2009. године) Закон о потврђивању Конвенције Савјета Европе о борби против трговине људима.¹⁶ Група експерата за сузбијање трговине људима (ГРЕТА) од најмање 10, а највише

¹⁰ Члан 1.3. Протокола за спречавање, сузбијање и кажњавање трговина људима, посебно жена и дјецe.

¹¹ Члан 5. Протокола против кријумчарења миграната копном, морем и вазухоm.

¹² Влада Републике Хрватске, Национални одбор за сузбијање трговина људима, *Национални план за сузбијање трговина људима*, Загреб 2002, 6.

¹³ Конвенција Савјета Европе о сузбијању трговина људима, Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/Docs/Convntn/CETS197_en.asp, прегледано 1. јула 2020.

¹⁴ Ова конвенција је у Босни и Херцеговини ступила на снагу 1. маја 2008. године.

¹⁵ Закон о потврђивању Конвенције Вијећа Европе о сузбијању трговина људима, *Народне новине Републике Хрватске – Међународни уговори*, бр. 07/07.

¹⁶ Закон о потврђивању Конвенције Савјета Европе о борби против трговине људима, *Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори*, бр. 19/09.

15 чланова, основана је овом конвенцијом са задатком да надгледа примјену Конвенције од стране држава потписница.¹⁷ Конвенцијом се налаже државама уговорницама да инкриминишу кривично дјело трговина људима у своје национално кривично законодавство, као и да пропишу као кривична дјела фалсификовање путне или личне исправе, те прибављање или израду такве исправе, затим задржавање, одузимање, скривање, оштећење или уништавање путне или личне исправе другог лица када су извршени с намјером и циљем омогућавања трговина људима.¹⁸

Директива 2011/36/EU Европског парламента и Савјета од 5. априла 2011. године о спречавању и борби против трговине људима и заштити њених жртава замјењује Оквирну одлуку Вијећа од 19. јула 2002. године о борби против трговине људима. (2002/629/ЈНА).¹⁹ Директивом је прописано да се жртве трговине људима требају заштитити од кривичног прогона или кажњавања за кривична дјела као што су коришћење фалсификованих исправа, као кривичних дјела везаних за проституцију или имиграције, а која су биле присиљене учинити као директну посљедицу што су биле жртве трговина људима. Циљ ових одредби је да се омогући жртвама заштита њихових основних људских права, да се спријечи и онемогући даља виктимизација жртава, као и да се жртве подстакну да свједоче у кривичним поступцима против учинилаца кривичних дјела трговине људима.²⁰ Директивом се прописује и одузимање незаконито стечене имовине правоснажно осуђеним за трговина људима. Ова директива доноси интегрисани, холистички приступ људским правима у борби против трговина људима, усваја различите облике трговина људима и има за циљ осигурати да се сваки облик трговина људима рјешава помоћу најјачинковитијих мјера.²¹

Поводом Европског дана борбе против трговина људима *Europa*²² и *Eurojust*²³ су 2011. године потписали заједничку изјаву за рјешавање проблема трговине људима у којој државе позивају на дјелотворнију заштиту жртава, на примјерен третман угрожених скупина жртава тр-

¹⁷ Члан 36.

¹⁸ Чланови 19. и 20.

¹⁹ Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings, OJ L 203 of 1.8.2002, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3A133137>, прегледано 1. јула 2020.

²⁰ Уводна изјава (14) Директиве 2011/36/EU, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0036&from=HR>, прегледано 1. јула 2020.

²¹ V. Božić, „Steps towards combating trafficking in human organs in South Eastern Europe, with particular reference to the case of ‘Kosovo’“, *International scientific conference Contemporary Trends in Social Control of Crime*, Skopje 2016, 131–152.

²² Европска полицијска служба (енгл. *European Police Office*).

²³ The European Union Agency for Criminal Justice Cooperation.

говине људима, те да се обавезу да различита пракса и традиција међу државама неће довести у питање права жртава трговине људима.²⁴

У Извјештају *Eurojust*-а против трговине људима из 2012. године истиче се да је један од главних проблема у истрази и процесуирању кривичних дјела трговине људима почетна идентификација случајева и жртава при чему се намеће неколико рјешења која се базирају на томе да потпора и заштита жртвама треба увијек бити на првом месту, да жртве не треба процесуирати нити им изрицати казне за прекршаје на које су били присиљени да чине док су биле жртве трговине људима, те да сваку могућу сумњу на трговину људима треба професионално провјерити како би се смањило ризик од занемаривања идентификације жртава.²⁵

Међу релевантне међународне документи у сузбијању трговина људима треба споменути и: Директиву 2012/29/EU Европског парламента и Савјета од 25. октобра 2012. године о успостави минималних стандарда за права, потпору и заштиту жртава кривичних дјела, те о замјени Оквирне одлуке Вијећа 2001/220/PUP,²⁶ као и Директиву Савјета 2004/81/EZ од 29. априла 2004. године о дозволи боравка издатој држављанима трећих земаља који су жртве трговина људима.²⁷

3. ТРГОВИНА ЉУДИМА У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И СУДСКОЈ ПРАКСИ

Кривично дјело трговине људима налази се у XXXIV глави Кривичног законика Републике Србије²⁸ (КЗ РС) у члану 388. Дјело чини ко силом или пријетњом, довођењем у заблуду или одржавањем у заблуди, злоупотребом овлашћења, повјерења, односа зависности, тешких прилика другог, задржавањем личних исправа или давањем или примањем новца или друге користи, врбује, превози, пребацује, предаје, продаје, купује, посредује у продаји, сакрива или држи друго лице, у циљу: експлоатације његовог

²⁴ Заједничко надзорно тијело *Europol*-а, *Жртве трговине људима, перспектива заштите података*, 8.

²⁵ *Ibid.*

²⁶ Директива 2012/29/EU Европског парламента и Савјета од 25. октобра 2012. године о успостави минималних стандарда за права, потпору и заштиту жртава кривичних дјела, те о замјени Оквирне одлуке Савјета 2001/220/PUP, *Службени лист Европске уније*, L315/57, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=HR>, прегледано 1. јула 2020.

²⁷ Директива Савјета 2004/81/EZ од 29. априла 2004. године о дозволи боравка изданој држављанима трећих земаља који су жртве трговина људима (*Службени лист Европске уније*, L261/19), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0081&from=HR>, прегледано 1. јула 2020.

²⁸ Кривични законик Републике Србије, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19.

рада; принудног рада; вршења кривичних дјела; проституције или друге врсте сексуалне експлоатације;²⁹ просјачења; употребе у порнографске сврхе; успостављања ропског или њему сличног односа; ради одузимања органа или дијела тијела или ради коришћења у оружаним сукобима.³⁰

Законом је за овај основни облик кривичног дјела прописана казна затвора од три до 12 година. Пристанак лица на експлоатацију не утиче на постојање кривичног дјела.³¹

Покушај кривичног дјела трговине људима је кажњив према општој одредби КЗ РС, према којој је покушај кажњив ако се ради о кривичном дјелу за које се по закону може изрећи казна затвора од пет година или тежа казна.³²

За разлику од Казненог закона Републике Хрватске³³ (КЗ РХ), КЗ РС је посебно одвојио малољетно лице као жртву кривичног дјела, те прописао казну затвора од најмање пет година ако је кривично дјело учињено према малољетнику,³⁴ с тим да ће се учинилац казнити и кад не употреби силу или пријетњу, односно када се не ради о заблуди, злоупотреби овлашћења повјерења, односа зависности, тешких прилика другог, задржавању личних исправа или давању или примању новца или друге користи.³⁵ Малољетником се сматра лице које је навршило 14, а није навршило 18 година.³⁶

Учиниолац кривичног дјела који зна или је могао знати да је особа жртва трговине људима, па искористи њен положај или другом омогући искориштавање њеног положаја ради експлоатације, казниће се казном затвора од шест мјесеци до година.³⁷ Међутим, ако је жртва малољетна, учинилац ће се казнити строжом казном - казном затвора од једне до осам година.³⁸

²⁹ Види В. Божић, „Сузбијање сексуалне експлоатације као водећег облика трговина људима у функцији заштите права на живот и темелјних људских права“, *Правни живот* 1/2016, 267–288.

³⁰ Члан 388. став 1.

³¹ Члан 388. став 10.

³² Члан 30.

³³ Казнени закон Републике Хрватске, *Народне новине Р. Хрватске*, бр. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18 и 126/19.

³⁴ Према Европској конвенцији о борби против трговине људима, сматра да су дјеца аутоматски угрожена, у односу на учиниоца због свог узраста, те тиме одражава став Асоцијације за међународно право да се „не може прихватити да иједно дијете даје пристанак да буде искоришћавано“ (А. Lansink, *Rapporteur, Committee on Feminism and International Law, International Law Association, Interim Report on Women and Migration for 2004*, 15.)

³⁵ Члан 388. ст. 2. и 3.

³⁶ Члан 112. ст. 9.

³⁷ Члан 388. став 8.

³⁸ Члан 388. став 9.

Законом је предвиђено неколико квалификованих облика кривичног дјела трговине људима. Ако је кривично дјело трговине људима извршено од стране групе³⁹ или се учинилац бави вршењем кривичних дјела трговине људима, законом је прописана казна затвора у трајању од најмање пет година.⁴⁰ Дупло већа казна, казна затвора од најмање десет година, прописана је за случај кад је кривично дјело извршено од стране организоване криминалне групе.⁴¹

Ако је извршењем кривичног дјела наступила тешка тјелесна повреда неке особе, учинилац ће се казнити казном затвора од пет до 15 година.⁴² Уколико је смрт једне или више особа последица извршења кривичног дјела трговине људима, учинилац ће се казнити казном затвора од најмање 10 година.⁴³

Уколико погледамо инкриминацију кривичног дјела трговина људима у КЗ РХ, можемо закључити да у КЗ РС законодавац није предвидио инкриминације у вези с одређеним квалификованим облицима извршења кривичног дјела трговине људима. Наиме, у КЗ РС није као квалификаторна околност прописана ситуација када кривично дјело трговине људима изврши службено лице у обављању своје службе, затим ако је свјесно доведен у опасност живот једне или више особа и ако је дјело учињено у односу на већи број особа.

Ваља напоменути да задржавање, одузимање, оштећење или уништење путне исправе или исправе о доказивању идентитета друге особе, с циљем омогућавања чињења кривичног дјела трговине људима, у КЗ РС није кривично дјело.

³⁹ Група је сачињена од најмање три лица повезаних ради трајног или повременог вршења кривичних дјела која не мора да има дефинисане улоге својих чланова, континуитет чланства или развијену структуру, (члан 112. ст. 22). Вид. и М. Симовић, Д. Јовашевић, В. Симовић, „Кријумчарење и трговина људима, европски стандарди и право Босне и Херцеговине“, *Међународна научно-стручна конференција Свјетска избјегличка криза: изазови и перспективе*, Зборник радова, 15–31.

⁴⁰ Члан 388. став 6.

⁴¹ Члан 388. став 7. Организована криминална група је група од три или више лица, која постоји одређено вријеме и дјелује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дјела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи (члан 112. ст. 35).

⁴² Члан 388. став 4.

⁴³ Члан 388. став 5.

Табела број 1. Облици кривичног дјела Трговина људима и прописане казне у КЗ РС

Члан 388. КЗ РС КРИВИЧНО ДЈЕЛО ТРГОВИНА ЉУДИМА	
Основни облик	од три до 12 година
Ако је дјело учињено према дјетету	минимум пет година
Ако је дјело учињено према малољетнику	минимум пет година
Ако је наступила тешка тјелесна повреда	пет до 15 година
Ако је наступила тешка тјелесна повреда малољетника	минимум пет година
Ако је наступила смрт једне или више особа	минимум 10 година
Кад је дјело учињено од стране групе	минимум пет година
Кад је дјело учињено од стране организоване криминалне групе	минимум 10 година
Ако користи услуге жртве за коју зна да је жртва трговине људима или то омогући	од шест мјесеци до пет година
Ако користи услуге жртве малољетника за коју зна да је жртва трговине људима или то омогући	једна до осам година
Кажњавање за покушај	да
Пристанак жртве на искориштавање	није од значаја

У Извјештају *U. S. State Departmenta* о трговању људима из 2020. године наводи се да је Влада Републике Србије показала значајне напоре у удовољавању минималним стандардима за сузбијање трговина људима, у односу на претходно извјештајно раздобље, па је стога остала на другом нивоу у поступку оцјењивања. То се, прије свега, односи на повећан број кривичних прогона у процесуирању учинилаца трговине људима, те операционализацију хитног прихватног центра. Република Србија је усвојила и стандардне оперативне поступке за идентификацију, упућивање и потпору жртвама трговине људима, као и Национални акцијски план за сузбијање трговине људима за период од 2019. до 2020. године.⁴⁴ У Извјештају стоји да трговци људима искориштавају српску дјецу, посебно Роме, унутар земље у сексуалној експлоатацији, присилном раду, присилном просјачењу и ситном криминалу. Трговци људима сексуално експлоатишу жене из Србије унутар Србије, али и у сусједним земљама и шире у Европи, посебно Аустрији, Њемачкој, Италији и Турској, док мушкарце, српске држављане радно искориштавају, тјерајући их на присилни рад у европским земљама укључујући Аустрију, Белгију, Хрватску, Француску, Њемачку, Италију, Луксембург, Црну Гору, Русију, Швајцарску и Уједињене Арапски Емирате.⁴⁵

У наставку овог поглавља направили смо анализу података добијених од Министарства унутрашњих послова Републике Србије и Центра за за-

⁴⁴ Trafficking in Persons Report: Serbia, 20th edition, US Department of State, June 2020.

⁴⁵ *Ibid.*

штиту трговине људима у 2018. години у односу на жртве кривичног дјела трговина људима према држави поријекла и држављанству, полу, те врсти експлоатације, као и у односу на учиниоце кривичног дјела трговина људима према држави поријекла, држављанству, полу и старосној доби. Према подацима Центра за заштиту трговине људима, у 2018. години у Републици Србији идентификовано је укупно 76 жртава кривичног дјела трговина људима, од чега је 71 жртва из Србије, те по једна жртва из Пакистана, Нигерије, Камеруна, Албаније и Данске. Бројчано стање жртава према држави поријекла жртава видљиво је у табели под редним бројем 2.

Табела број 2. Број идентификованих жртава према држави поријекла и држављанству у 2018. години⁴⁶

ДРЖАВА ПОРИЈЕКЛА ЖРТАВА	БРОЈ
Република Србија	71
Пакистан	1
Нигерија	1
Камерун	1
Албанија	1
Данска	1
УКУПНО	76

У табели под редним бројем 3. дат је приказ идентификованих жртава према врсти искориштавања и полу, те одраслој, односно малољетној особи. Од укупно идентификованих жртава (76), 32 је испод 18 година живота, а 44 жртве су пунољетне. Највише жртава (34) је сексуално искориштавано, од чега највише жена (33) и један мушкарац. Жртве сексуалне експлоатације чине 45 одсто жртава од укупно идентификованих. Уочљиво је да су све жртве сексуалног искориштавања углавном жене, уз један изузетак жртве мушког пола. Уз то, сексуално искориштавање подједнако је заступљено међу малољетним и пунољетним жртвама.

Табела број 3. Број идентификованих жртава према врсти искориштавања, полу и старосној доби у 2018. години⁴⁷

ВРСТА ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ	МАЛОЉЕТНИ		ПУНОЉЕТНИ		УКУПНО
	М	Ж	М	Ж	
СЕКСУАЛНА	1	16	-	17	34
ПРИНУДНИ БРАК	-	6	-	2	8

⁴⁶ Извор: Центар за заштиту жртава трговине људима.

⁴⁷ Извор: Министарство унутрашњих послова и Центар за заштиту жртава трговине људима.

ПРИНУДА НА ВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ ДЈЕЛА	1	-	-	-	1
РАДНА	-	-	17	1	18
ПРОСЈАЧЕЊЕ	-	1	-	1	2
ВИШЕСТРУКА	-	7	-	6	13
УКУПНО	2	30	17	27	76

На другом мјесту је радна експлоатација са укупно 18 жртава, гдје је ситуација обрнута од сексуалне експлоатације, 17 мушкараца и једна жена су жртве радног искориштавања. Доста има и жртава које су вишеструко искориштаване (13) и све жртве су женског пола. Значајан облик експлоатације жртава односи се на принудни брак (осам), гдје су, исто тако, све жртве биле жене. За просјачење биле су идентификоване свега двије жртве, исто тако, женског пола.

У табели под редним бројем 4 приказан је број учинилаца кривичног дјела трговина људима према држављанству, полу и старосној доби у 2018. години. Укупно је пријављено 50 учинилаца кривичног дјела трговина људима, од чега је највећи број држављана Републике Србије (47) – 38 мушкараца и девет жена. По један учинилац наведеног кривичног дјела је из Анголе, Холандије и Конга. Старосна доб учинилаца је углавном изнад 30 година (29), али примјетан је и број пунољетних учинилаца до 30 година (18). Релативно је ниска бројка малољетника који су пријављени за трговина људима (три).

Табела број 4. Број учинилаца кривичног дјела трговина људима према држављанству, полу и старосној доби у 2018. години⁴⁸

ДРЖАВЉАНСТВО УЧИНИЛАЦА К.Д. ТРГОВИНА ЉУДИМА	УКУПНО			СТАРОСНА ДОБ	УКУПНО		
	М	Ж	УКУПНО		М	Ж	УКУПНО
Република Србија	38	9	47	0-18	2	1	3
Ангола	1	-	1	19-30	15	3	18
Холандија	1	-	1	30+	23	6	29
ДР Конго	-	1	1	УКУПНО	40	10	50
УКУПНО	40	10	50				

Према подацима Министарства унутрашњих послова Републике Србије, укупно су оштећена 32 лица у 2018. години. Највише је оштећених држављана Републике Србије, те по један држављанин Албаније, Бугарске, Француске и Румуније. Број оштећених лица према држави поријекла и држављанству у 2018. години видљив је у табели под редним бројем 5.

⁴⁸ Извор: Министарство унутрашњих послова Републике Србије.

Табела број 5. Број оштећених лица према држави поријекла и држављанству у 2018. години⁴⁹

ДРЖАВА ПОРИЈЕКЛА ОШТЕЋЕНИХ	БРОЈ
Република Србија	28
Албанија	1
Бугарска	1
Француска	1
Румунија	1
УКУПНО	32

. У табели под редним бројем 6. дат је приказ оштећених лица кривичним дјелом трговина људима у 2018. години према старосној доби и полу. Највише оштећених је испод 14 година (16), од чега 14 дјевојчица и два дјечака. На другом мјесту су оштећени у старосној доби између 14 и 18 година (девет), док су на трећем мјесту по броју оштећених пунољетне особе (седам). Уколико се погледа родна структура, учачамо да је осјетно висок број особа женског пола као оштећених лица (29), у односу на мушки пол са свега три оштећена.

Таблица број 6. Оштећена лица према старосној доби и полу у 2018. години⁵⁰

СТАРΟΣНА ДОБ ОШТЕЋЕНИХ	М	Ж	УКУПНО
до 14 година	2	14	16
14 до 18 година	-	7	7
више од 18 година	1	8	9
УКУПНО	3	29	32

4. ТРГОВИНА ЉУДИМА У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ ХРВАТСКЕ И СУДСКОЈ ПРАКСИ

Трговина људима је кривично дјело против човјечности и људског достојанства, инкриминисано чланом 106. КЗ РХ, те смјештено у глави IX овог закона. Дјело чини ко употребом силе или пријетње, обманом, преваром, отмицом, злоупотребом овлашћења или тешког положаја или односа зависности, давањем или примањем новчане накнаде или друге користи ради добијања пристанка особе која има надзор над другом особом или на други начин врбује, превезе, преведе, скрива или прима особу или размјењује или преноси надзор над особом ради: искориштавања њеног рада путем присилног рада или

⁴⁹ *Ibid.*

⁵⁰ Извор: Центар за заштиту жртава трговине људима.

служења⁵¹ или успоставом ропства или њему сличног односа или ради њеног искориштавања за проституцију или друге облике полног искориштавања, укључујући и порнографију или за закључење недозвољеног или присилног брака или ради узимања дијелова њеног тијела или ради њеног коришћења у оружаним сукобима или ради чињења противправне радње.⁵² Законом је за овај основни облик кривичног дјела прописана казна затвора од једне до десет година. Дјететом се сматра особа која није навршила 18 година живота.⁵³

Кривично дјело трговина људима учињено је и уколико није дошло до искориштавања жртве. Другим ријечима, кривично дјело је довршено када учинилац једним од законом предвиђених средстава учини једну од законом предвиђених радњи кривичног дјела. Уколико дође до искориштавања, тада суд мора водити рачуна при одмјеравању казне, с обзиром на то да се ради о отежавајућој околности.

Казна затвора од једне до десет година прописана је законом и за онога ко користи услуге жртве које су резултат једног од облика њеног искориштавања, знајући да је она жртва трговина људима.⁵⁴

Пристанак жртве на искориштавање је без икаквог утицаја на постојање кривичног дјела трговина људима с обзиром на то да жртва није кривично одговорна, те не може бити кажњена.⁵⁵

Покушај трговина људима је кажњив према одредби из општег дјела КЗ РХ према којој је покушај кажњив ако се за кривично дјело може изрећи казна затвора од пет година или тежа казна.⁵⁶

Законом је прописан и квалификовани облик кривичног дјела трговина људима о којем ће се радити уколико је кривично дјело: учињено према дјетету или је кривично дјело починила службена особа у обављању своје службе или је учињено у односу на већи број особа или је свјесно доведен у опасност живот једне или више особа.⁵⁷

За квалификовани облик овог кривичног дјела законом је предвиђена строжа казна – казна затвора од три до 15 година.⁵⁸

⁵¹ Више о томе вид. V. Božić, “Labor exploitation as the most common form of the crime of trafficking in human beings in spite of the state border control and the labor market“, *Collection of Papers of Faculty of Law Niš* 1/2016, 335–352.

⁵² Члан 106. ст. 1.

⁵³ Члан 87. ст. 7.

⁵⁴ Члан 106. став 4.

⁵⁵ Вид. V. Božić, „Žrtve nasilja u obitelji kao posebno ranjive skupine podložne trgovanju ljudima“, *Pravni život* 9/2017, 233–248.

⁵⁶ Члан 34.

⁵⁷ Члан 106. став 3.

⁵⁸ *Ibid.*

Законом је прописано и облигаторно кажњавање особе која задржи, одузме, сакрије, оштети или уништи путну исправу или исправу о доказивању идентитета друге особе или то покуша с циљем омогућавања чињења кривичног дјела трговина људима.⁵⁹

Кривично дјело трговина људима може се учинити и у саставу злочинског удружења, када особа у саставу злочинског удружења учини или подстакне другог на извршење кривичног дјела. Злочиначко удружење чине најмање три особе које су се удружиле са заједничким циљем извршења једног или више кривичних дјела, за која се може изрећи казна затвора од три године или тежа, а које не укључује удружење које чине особе случајно повезане за непосредно извршење једног кривичног дјела.⁶⁰

Националним планом Републике Хрватске за сузбијање трговина људима за раздобље од 2018. до 2021. године истакнуте су мјере превенције, као и мјере откривања, кривичног прогона и санкционисања учинилаца кривичних дјела трговина људима и пружања помоћи и заштите жртава трговина људима.⁶¹ Национални план ставља приоритет на јачање сарадње у кривичним поступцима, на унапређење метода за идентификацију жртава, те осигурању најбољег интереса жртава трговина људима.⁶²

На националном плану у посљедњих пар година усвојени су и Протокол о идентификацији, помоћи и заштити жртава трговина људима,⁶³ затим Протокол о поступању при добровољном и сигурном повратку жртава трговина људима,⁶⁴ те Протокол о поступању према дјечи без пратње.⁶⁵

У табели под редним бројем 7. приказани су основни и квалификовани облици кривичног дјела трговина људима, уз прописане кривичноправне санкције.

⁵⁹ Члан 106. ст. 5. и 6.

⁶⁰ Члан 328. став 4.

⁶¹ Вид. Republika Hrvatska, Međuzvješće o provedbi preporuka UN Vijeća za ljudska prava prema mehanizmu Univerzalnog periodičnog pregleda (UPR), veljača 2019.

⁶² Vlada Republike Hrvatske, Nacionalni odbor za suzbijanje trgovina ljudima, Nacionalni plan za suzbijanje trgovina ljudima za razdoblje od 2018. do 2021. godine.

⁶³ Протокол о идентификацији, помоћи и заштити жртава трговина људима, <https://pravatanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Protokol%20za%20identifikaciju,%20pomo%20i%20za%20A1titu%20i%20Bertava%20trgovina%20ljudima.pdf>, прегледано 1. јула 2020.

⁶⁴ Протокол о поступању при добровољном и сигурном повратку жртава трговина људима, <https://pravatanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Protokol%20o%20postupanju%20pri%20dobrovoljnom%20i%20sigurnom%20povratku%20i%20Bertava%20trgovina%20ljudima.pdf>, прегледано 1. јула 2020.

⁶⁵ Протокол о поступању према дјечи без пратње, <https://mdomsp.gov.hr/UserDocsImages/djeca%20i%20obitelj/Protokol%20o%20postupanju%20prema%20djeci%20bez%20pratnje.pdf>, прегледано 1. јула 2020.

Табела број 7. Облици кривичног дјела трговина људима и прописане казне

ЧЛАН 106 КЗ РХ КРИВИЧНО ДЈЕЛО ТРГОВИНА ЉУДИМА	
Основни облик	једна до 10 година
Ако је дјело учињено према дјетету	три до 15 година
Ако је наступила тешка тјелесна повреда	три до 15 година
Ако је наступила смрт једне или више особа	три до 15 година
Ако је дјело учињено у саставу злочиначке организације	Ако је за дјело прописана казна од 10 или 12 година – казном затвора од три до 15 година. Ако је за дјело прописана казна од 15 година – казном затвора од пет до 20 година
Ако користи услуге жртве за коју зна да је жртва трговине људима или то омогући	једна до 10 година
Ако је дјело учинила службена особа у обављању своје службе	три до 15 година
Ако је свјесно доведен у опасност живот једне или више особа	три до 15 година
Ако је дјело учињено у односу на већи број особа	три до 15 година
Ако с циљем омогућавања учињења дјела задржи, одузме, сакрије, оштети или уништи путну исправу или исправу о доказивању идентитета друге особе	до три године
Кажњавање за покушај задржавања, одузимања, скривања, оштећења или уништења путне исправе или исправе о доказивању идентитета друге особе	да
Кажњавање за покушај	да
Пристанак жртве на искориштавање	није од значаја

У Извјештају *U. S. State Department*-а о трговини људима из 2020. године наводи се да је Република Хрватска демонстрирала повећан напор на откривању осумњичених за трговина људима и дала знатан ангажман при њиховом кривичном прогону у односу на претходно извјештајно раздобље, те да је уложила знатне напоре у процесу идентификације жртава трговина људима, због чега је и остала на нивоу два у поступку оцјењивања држава у учинковитости provedбе плана у сузбијању трговина људима.⁶⁶ Надаље, у Извјештају стоји да трговци људима искориштавају хрватске држављане и стране жртве у Републици Хрватској, али да и жртве из Хрватске експлоатишу у иностранству. Жене и дјевојке са Балкана и Средње Европе трговци људима сексуал-

⁶⁶ Trafficking in persons report 20th edition, U. S. Department of State, June 2020, 172–174.

но искориштавају у Хрватској, а жене и дјевојке из Хрватске сексуално експлоатишу и унутар Хрватске и у другим државама у Европи.⁶⁷

У наставку овог поглавља направили смо анализу података добијених од Министарства унутрашњих послова Републике Хрватске у 2018. години у односу на жртве кривичног дјела трговина људима према држави поријекла, држављанству, полу, старосној доби, те врсти експлоатације, као и у односу на учиниоце кривичног дјела трговина људима према држави поријекла, држављанству, полу и старосној доби.

У 2018. години идентификовано је укупно 76 жртава кривичног дјела трговина људима, од чега је једног жртва женског пола из Републике Србије, три жртве мушког пола и 11 жртава женског пола из Републике Хрватске, једна жртва женског пола из Босне и Херцеговине, 45 жртава мушког пола и 14 жртава женског пола из Тајвана, те једна жртва женског пола из Словачке Републике. Укупно 48 жртава мушког пола и 28 жртава женског пола, дакле, 61,54% мушкараца и 38,46% жена – жртве су кривичног дјела трговина људима у 2018. години. Занимљиво је да је у укупном броју жртава (76) доста неочекиван омјер мушкараца и жена као жртава кривичног дјела. Као што видимо, ради се о 2/3 мушкараца и 1/3 жена, иако је било за очекивати управо супротну расподелу омјера из разлога што је сексуална експлоатација позната као водећи облик искориштавања жртава у којој предводе жене, младе дјевојке и дјевојчице. Подаци су видљиви у табели под редним бројем 8.

Табела број 8. Број идентификованих жртава према држави поријекла, држављанству и полу у 2018. години⁶⁸

ДРЖАВА ПОРИЈЕКЛА ЖРТАВА И ДРЖАВЉАНСТВО ЖРТАВА	Број	М	Ж
Република Србија	1	-	1
Република Хрватска	14	3	11
Босна и Херцеговина	1	-	1
Тајван (НР Кина)	59	45	14
Словачка Република	1	-	1
УКУПНО	76	48	28

У табели под редним бројем 9. приказани су подаци који се односе на број идентификованих жртава према полу и старости у 2018. години. Прво што можемо уочити јесте чињеница да су идентификоване жртве, већином, 69,74%, старосне доби од 19 до 30 година (53), од чега је 29 мушкараца и 24 жене. На другом мјесту су жртве старосне доби од 31 до 40 година (15), од чега чак 14 мушкараца и само једна жена.

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ Извор: Министарство унутрашњих послова Републике Хрватске.

Табела број 9. Број идентификованих жртава према полу и старости у 2018. години⁶⁹

СТАРОСНА ДОБ ИДЕНТИФИКОВАНИХ ЖРТАВА	М	Ж
0-18	2	2
19-30	29	24
31-40	14	1
41-50	3	1
УКУПНО	48	28

Табела под редним бројем 10 приказује број идентификованих жртава према полу и облику искориштавања у 2018. години. У посматрајој години не предњачи очекивано сексуално искориштавање жртава, већ искориштавање ради чињења противправних радњи (60) од чега је 45 мушкараца и 15 жена као жртава кривичног дјела. На другом мјесту је сексуална експлоатација са 10 жртава, од којих су свих 10 жртава жене. На трећем мјесту је радна експлоатација са идентификоване три жртве, један мушкарац и двије жене.

Као евидентирани облици искориштавања жртава у 2018. години су и недозвољени – присилни брак, искориштавање жртава током радне експлоатације родитеља, док је уочен и један покушај експлоатације.

У 2018. години евидентирани су нови модалитети радног искориштавања дјете и експлоатација дјете ради чињења противправних дјела, уз све присутније полно искориштавање дјете.⁷⁰

Табела број 10. Број идентификованих жртава према полу и облику искориштавања у 2018. години⁷¹

ВРСТА ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ	БРОЈ	М	Ж
ПОЛНА	10	-	10
РАДНА	3	1	2
ЧИЊЕЊЕ ПРОТИВПРАВНИХ РАДЊИ	60	45	15
НЕДОЗВОЉЕНИ- ПРИСИЛНИ БРАК	1	-	1
У ПОКУШАЈУ	1	-	1
ТОКОМ РАДНЕ ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ РОДИТЕЉА	2	2	-
УКУПНО	77	48	28

Табела под редним бројем 11. односи се на учиниоце кривичног дјела трговина људима. Приказан је број учинилаца кривичног дјела трговина људима према држављанству, полу и старосној доби у 2018. години.

⁶⁹ *Ibid.*

⁷⁰ Republika Hrvatska, Међузвјешће о provedbi препорука UN Вјешћа за људска права према, механизму Универзалног периодичног прегледа (UPR).

⁷¹ Извор: Министарство унутрашњих послова Републике Хрватске.

У анализираној години је укупно 26 евидентираних учинилаца кривичног дјела трговина људима од чега су 22 мушкарца и четири жене. Највећи број учинилаца је из Републике Хрватске (22), док су као учинилаци евидентирани и држављани Републике Србије (1), Тајвана (2) и Велике Британије (1). Највећи број учинилаца је старосне доби између 41 и 50 година (11), али и доби од 31 до 40 година (7). Не заостају у броју ни учинилаци у доби од 19 до 30 година живота (6), док је учинилаца преко 50 године знатно мање (2).

Табела број 11. Број учинилаца кривичног дјела трговина људима према држављанству, полу и старосној доби у 2018. години⁷²

ДРЖАВЉАНСТВО УЧИНИЛАЦА К.Д. ТРГОВИНА ЉУДИМА	М	Ж	СТАРΟΣНА ДОБ	М	Ж
Република Србија	1	-	0–18	-	-
Република Хрватска	18	4	19–30	6	-
Тајван (НР Кина)	2	-	31–40	6	1
Велика Британија	1	-	41–50	8	3
УКУПНО	22	4	50+	2	-
			УКУПНО	22	4

5. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

У раду је дат цјеловит приказ законских рјешења кривичног законодавства Републике Србије и Републике Хрватске у односу на кривично дјело трговина људима. Указано је на одређене разлике и сличности у инкриминацијама и у прописаним кривичноправним санкцијама, те њиховој висини. С обзиром на географску повезаност и сусједске односе ових двају држава, нужно је подстицати и развијати њихову међусобну сурадњу у сузбијању трговина људима, нарочито зато што је Република Хрватска прва држава чланица Европске уније ка западу, на „балканској рути“ трговине и кријумчарења људи. Не треба у други план ставити ни све државе југоисточног блока код којих је за успешно сузбијање трговина људима, у свим фазама процеса, од откривања и идентификације жртава до прогона и кажњавања учинилаца овог злочина против човјечности – неопходна њихова међусобна сурадња. У циљу остваривања превентивних мјера - потребно је континуирано проводити јавне кампање и едукације грађана о овом тешком злочину.

Чињеница је да је тамна бројка овог кривичног дјела огромна. Број идентификованих жртава само је мали дјелић правога стања ствари, а право стање никада нећемо сазнати. Међутим, до проблема долази и

⁷² *Ibid.*

због тога што поједини случајеви врбовања жртава ради разних облика њихова искориштавања, нису у пракси схваћени као трговина људима уколико не дође до експлоатације жртве.

Поједини облици експлоатације жртава не препознају се као облици трговина људима, већ се подводе под неко друго кривично дјело. Наиме, долазимо до проблема квалификације кривичног дјела трговина људима. Споменућемо само неке случајеве у пракси када се, примјера ради, искориштавање дјетета за просјачење не квалификује као трговина људима, већ као кривично дјело повреде дјететових права или, на примјер, када се принуда на брак дјетета квалификује као кривично дјело присиле на закључење брака, а не као експлоатација ради склапања принудног брака као облика трговина људима. Сходно наведеном, неопходном се намеће континуирана едукација судија и јавних тужиоца како би на вријеме препознали све облике трговина људима и све модусе њихове експлоатације.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Božić, Vanda, „Krivičnopravni problemi transplantacije dijelova ljudskog tijela suočeni s ilegalnim tržištem ljudskih organa“, *Hrestomatija hrvatskog medicinskog prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2016;
2. Božić, Vanda, „Steps towards combating trafficking in human organs in South Eastern Europe, with particular reference to the case of ‘Kosovo’“, *International scientific conference Contemporary Trends in Social Control of Crime*, Skopje 2016;
3. Božić, Vanda, “Labor exploitation as the most common form of the crime of trafficking in human beings in spite of the state border control and the labor market”, *Collection of Papers of Faculty of Law Niš* 1/2016;
4. Божић, Ванда, „Сузбијање сексуалне експлоатације као водећег облика трговина људима у функцији заштите права на живот и темељних људских права“, *Правни живот* 1/2016;
5. Božić, Vanda, „Žrtve nasilja u obitelji kao posebno ranjive skupine podložne trgovanju ljudima“, *Pravni život* 9/2017;
6. Lansink, Annette, *Human rights focus on trafficked women: An international law and feminist perspective*, *Agenda: Empowering women for gender equity*, Routledge, London 2006;
7. Annette Lansink, *Rapporteur; Committee on Feminism and International Law, International Law Association*, Interim Report on Women and Migration for 2004;
8. Миодраг Симовић, Драган Јовашевић, Владимир Симовић, „Кријумчарење и трговина људима, европски стандарди и право Босне и Херцеговине“, *Међународна научно-стручна конференција Свјетска избјегличка криза: изазови и перспективе*, Зборник радова.

Правни документи и интернет извори

1. Brussels Declaration on preventing and combating trafficking in human beings, Council of the European Union, Brussels, 29 November 2002, <https://www.refworld.org/docid/4693ac222.html>;
2. Vlada Republike Hrvatske, Nacionalni odbor za suzbijanje trgovina ljudima, Nacionalni plan za suzbijanje trgovina ljudima za razdoblje od 2018. do 2021. godine;
3. Влада Републике Хрватске, Национални одбор за сузбијање трговина људима, *Национални план за сузбијање трговина људима*, Загреб 2002;
4. Директива 2012/29/EU Европског парламента и Савјета од 25. октобра 2012. године о успостави минималних стандарда за права, потпору и заштиту жртава кривичних дјела, те о замјени Оквирне одлуке Савјета 2001/220/PUP, *Службени лист Европске уније*, L315/57, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=HR>;
5. Директива Савјета 2004/81/EZ од 29. априла 2004. године о дозволи боравка изданој држављанима трећих земаља који су жртве трговина људима (*Службени лист Европске уније*, L261/19), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0081&from=HR>;
6. Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0036>;
7. Закон о потврђивању Конвенције Вијеша Европе о сузбијању трговина људима, *Народне новине Републике Хрватске – Међународни уговори*, бр. 07/07;
8. Закон о потврђивању Конвенције Савјета Европе о борби против трговине људима, *Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори*, бр. 19/09;
9. Закон о потврђивању Конвенције Уједињених народа против транснационалног организованог криминалитета, Протокола за спречавање, сузбијање и кажњавање трговина људима, посебно жена и дјеце, те Протокола против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом, којима се допуњује Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминалитета, *Народне новине Р. Хрватске, Међународни уговори*, бр. 14/02, 13/03 и 11/04;
10. Закон о потврђивању Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и допунских протокола, *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 6/01;
11. Казнени закон Републике Хрватске, *Народне новине Р. Хрватске*, бр. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18 и 126/19;
12. Конвенција Савјета Европе о сузбијању трговина људима, Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/Docs/Convntn/CETS197_en.asp;

13. Кривични законик Републике Србије, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19;
14. Протокол о идентификацији, помоћи и заштити жртава трговина људима, <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Protokol%20za%20identifikaciju,%20pomoc%20i%20zastita%20za%20a%20titu%20%20%20Bertava%20trgovina%20ljudima.pdf>;
15. Протокол о поступању према дјечи без пратње, <https://mdomsp.gov.hr/UserDocsImages/djeca%20i%20obitelj/Protokol%20o%20postupanju%20prema%20djeci%20bez%20pratnje.pdf>;
16. Протокол о поступању при добровољном и сигурном повратку жртава трговина људима, <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Protokol%20o%20postupanju%20pri%20dobrovoljnom%20i%20sigurnom%20povratku%20%20%20Bertava%20trgovina%20ljudima.pdf>;
17. Republika Hrvatska, Међузвјешће о provedbi препорука UN Вјеча за људска права према механизму Универзалног периодичног прегледа (UPR), вељања 2019;
18. Republika Hrvatska, Међузвјешће о provedbi препорука UN Вјеча за људска права према, механизму Универзалног периодичног прегледа (UPR);
19. Trafficking in persons report 20th edition, U. S. Department of State, June 2020;
20. Trafficking in Persons Report: Serbia, 20th edition, US Department of State, June 2020;
21. United Nations Convention Against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto, https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organised-crime/united_nations_convention_against_transnational_organized_crime_and_the_protocols_thereto.pdf;
22. United Nations Convention against Transnational Organized Crime, United Nations, Treaty Series, vol. 2225;
23. Уводна изјава (14) Директиве 2011/36/EУ, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0036&from=HR>;
24. Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings, OJ L 203 of 1.8.2002, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3A133137>;
25. Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, CETS No.197, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/197>.

Academician Full Professor Miodrag Simović, LL.D.

Judge of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, Full Professor of the Faculty of Law of the University of Banja Luka, Active Member of the Academy of Sciences and Art of Bosnia and Herzegovina

Assistant Professor Vanda Božić, LL.D.

Faculty of Law, University of Business Academy, Novi Sad

**TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS WITH SPECIAL
REFERENCE TO VICTIMS - COMPARATIVE OVERVIEW OF
CRIMINAL LAW SOLUTIONS AND ANALYSIS OF JUDICIAL
PRACTICE IN CROATIA AND SERBIA**

Summary

Human trafficking is one of the cruelest crimes against humanity and other goods protected by international law and one of the most brutal violations of fundamental human rights. Modus operandi of recruiting and exploiting victims of trafficking has become increasingly perfidious and brutal. Trafficking in human beings is a global problem and a phenomenon of today's society and time. The paper provides an overview of the international legal framework for combating trafficking in human beings and provides a comparative overview of the solution of national criminal legislation with an analysis of case law in the Republic of Serbia and Republic of Croatia. The criminal offenses of trafficking in human beings, forms and types of exploitation were investigated, with special reference to the victims of trafficking in human beings in Serbia and Croatia. The authors point out the criminal law solutions of Serbia and Croatia in the suppression of human trafficking, as well as the similarities and distinctions in terms of incriminations and prescribed criminal sanctions. In the concluding remarks, an assessment of the de lege lata situation in Serbia and Croatia was given, and, accordingly, possible proposals for a de lege ferenda in the fight against human trafficking were given.

Key words: *Human trafficking; Types of exploitation; Victims; Human rights.*